

SCHRIFTELIJKE VRAAG

nr. 546
van **JOHAN DANEN**
datum: 10 april 2020

aan **ZUHAL DEMIR**

VLAAMS MINISTER VAN JUSTITIE EN HANDHAVING, OMGEVING, ENERGIE EN TOERISME

Eikenprocessierups - Bestrijding

De eikenprocessievler is een onschuldige, inheemse en relatief onbekende nachtvler van enkele centimeter groot. De beter bekende rupsen van deze vler bezitten irriterende brandharen, die huidirritatie, schade aan de ogen en luchtwegen veroorzaken. De brandharen zijn een verdedigingsmechanisme en worden daarom gebruikt in nesten.

In natuur- of bosgebieden wordt normaal gezien het biologisch evenwicht behouden door de natuurlijke vijanden van de rups en ondervindt de mens weinig hinder. Geen bestrijdingsmaatregelen nemen vormt daar het meest milieuverantwoorde beheer. Bepalen waar wel of niet bestreden wordt, is een evenwichtsoefening tussen het voorkomen van overlast en het beperken van de bijkomende milieu-impact, die er sowieso is door landbouw.

In de bestrijding door de mens heeft nesten wegzuigen of manueel verwijderen de voorkeur op branden. Enkel als voorgaande methodes geen oplossing bieden, is een bestrijding met een erkend pesticide te overwegen. Sinds 1 januari 2015 geldt voor alle openbare diensten een verbod op het gebruik van pesticiden. Federaal erkende producten mogen gebruikt worden mits een voorafgaande toelating door de Vlaamse Milieumaatschappij (VMM) en onder strikte voorwaarden. Bestrijding gebeurt hoofdzakelijk door het preventief bespuiten van de eikenbomen. De meest gebruikte producten waren biocides op basis van bacillus thuringiensis (BT), een bacterie die gif afscheidt bij insecten en hun larven (vooral rupsen) waardoor het insect ophoudt met eten en na enkele dagen sterft. Als de rupsen besmet zijn met die BT zijn ze niet schadelijk voor vogels of andere dieren die ze zouden opeten. BT is enkel schadelijk voor rupsen.

In 2020 is er voor de eerste keer een biocide met een specifieke toelating voor de bestrijding van de eikenprocessierups: NeemPro®tect. De Federale Regering heeft dit insecticide recent erkend. Dit product werkt op basis van de actieve stof azadirachtine voor de bestrijding van de eikenprocessierups. Bijgevolg zijn er in 2020 niet langer één maar twee erkende biociden verkrijgbaar: de biocide BT én een biocide op basis van azadirachtine. Azadirachtine heeft veel meer schadelijke neveneffecten op het milieu en de fauna dan BT.

In de Belgische licentie is te lezen dat het toepassingsgebied van dit biocide beperkt is tot gebruik in de buitenlucht, met name op aangetaste eikenbomen op openbare plaatsen (bijvoorbeeld openbare parken en tuinen, groenvoorzieningen in openbare gebouwen,

open toegankelijke sportterreinen met inbegrip van golfbanen, school- en kleuterschoolterreinen, speeltuinen, begraafplaatsen en gebieden in de buurt van gezondheidscentra); op openbare lanen en wegen en langs bosranden grenzend aan woongebieden.

'Bescherming van de volksgezondheid' wordt geformuleerd als toepassingsdoel. Uit de Europese toelating blijkt echter dat het om een breedspectrumbiocide gaat, dat ook:

- een groot deel andere (beschermd) organismen aantast;
- watergebonden fauna treft;
- veel langer in het milieu aanwezig blijft;
- er 'voorlopig' nog geen impact is verderop de voedselketen (bijvoorbeeld vogels die rupsen eten).

Europa heeft de licentie gegeven in de veronderstelling dat:

- het om een beperkte bestrijding zou gaan van hier en daar enkele bomen;
- de bestrijding beperkt blijft tot de bebouwde kom;
- geen bestrijding plaatsvindt in ruraal gebied;
- er voldoende zones zijn waar geen product gebruikt wordt, zodat de bomen snel opnieuw bevolkt worden door soorten die ermee gedood werden.

Probleem is dat in Vlaanderen de bestrijding zowel in de woonomgeving als in het buitengebied gebeurt, waar men zomereiken terugvindt in een gemengd landgebruik van landbouw, natuur en kleine clusters bebouwing. Dat buitengebied heeft economische belangen (recreatie, fiets- en wandeltoerisme) die geschaad worden door de overlast van rupsen. Tegelijkertijd is de natuurwaarde van buitengebied hoog waardoor er beschermde soorten (on)rechtstreeks slachtoffer van kunnen worden. Vlaanderen zet in op een duurzaam gebruik van pesticiden en biociden en wil in de toekomst vooral inzetten op minder milieubelastende maatregelen:

- natuurlijke predatie;
- processierupsverstorende middelen;
- wegzuigen;
- natuurlijk bermbeheer;
- inzetten van grote poppenrovers (herintroductie).

1. Het nieuwe biocide is geen alternatief voor de huidige bestrijding via BT omdat:

- het niet in open gebied kan worden gebruikt;
- er geen VEN-ontheffing (VEN: Vlaams Ecologisch Netwerk) kan worden verleend;
- het product niet gebruikt kan worden in de nabijheid van Natura 2000 of natuurreservaten (afstand 90 meter);
- er tal van beschermde soorten mee gedood worden - en er dus een afwijking op het Soortenbesluit nodig is;
- het geen oplossing biedt voor de particuliere tuinen met eiken.

We stellen vast dat het Agentschap voor Natuur en Bos (ANB) een tijdelijke toelating van BT-producten gekregen heeft.

Overweegt de minister die toelating ook te geven voor NeemPro®tect?

2. Er kan ook geïnvesteerd worden in de natuurlijke bestrijding van de eikenprocessierups door zijn natuurlijke vijanden zoals sluipwespen, sluipvliegen, gaasvliegen, zweefvliegen, koolmezen, pimpelmezen en mussen opnieuw alle kansen te geven in onze bermen, tuinen en ecosystemen.

a) Is de minister van plan een beleid ter zake te ontwikkelen?

b) Er is een LIFE+-project met o.a. Universiteit Antwerpen, provincie Limburg, provincie Antwerpen en andere ingediend om na te gaan in welke mate natuurlijke bestrijding gewenste resultaten oplevert. In juni 2020 krijgen de projectpartners daarover meer nieuws. Bij goed nieuws zal het volledige

projectplan wel beschikbaar zijn. Als de projectpartners weten welke beheerstechnieken de gezondheidshinder tot een haalbaar niveau kunnen brengen, zal een beslissingsboom aangeboden worden aan de gemeenten. Deze beslissingsboom maakt duidelijk welke beheerstechniek het beste werkt op de gevraagde plaats.

Zijn er al voorlopige resultaten beschikbaar?

- c) Welk ander onderzoek werd recent verricht naar verduurzaming van de bestrijding van de eikenprocessierups (cfr. Integrated Pest Management)?
3. De bacteriënpreparaten zijn niet selectief en zullen dus ook nuttige rupsen doden. Als het hard waait of regent, zal dat preparaat ook mogelijk schade aanrichten onder de eik of in de buurt ervan en daar nuttige rupsen besmetten met een bacterie, waaraan ze sterven.

Welke initiatieven neemt de minister om deze ongewenste effecten te voorkomen?

4. Vooral gemeente- en provinciebesturen (coördinatie) zetten zich op het terrein in voor de bestrijding van de eikenprocessierups.
- a) Hoe is de samenwerking met Vlaanderen georganiseerd?
 - b) Welke communicatie over duurzame bestrijding van de eikenprocessierups is er naar de gemeente/provincie verspreid of zal nog verspreid worden?
 - c) Het Agentschap Wegen en Verkeer (AWV) is ook een gebruiker van BT.
Kan de minister het gebruik door AWV duiden? Maakt het ook gebruik van milieuvriendelijke alternatieven?

5. De eikenprocessierups kent vanzelfsprekend geen grenzen.

Is er bij de aanpak van de overlast overleg met andere landen/regio's?

ANTWOORD

op vraag nr. 546 van 10 april 2020

van **JOHAN DANEN**

Vooreerst wil ik opmerken dat ik als minister geen afwijkingen op het verbod op het gebruik van pesticiden verleen. Het is de taak van de Vlaamse Milieumaatschappij om de aanvragen tot afwijking te beoordelen en al dan niet onder voorwaarden toe te staan. De VMM beoordeelt de aanvragen op basis van de gemaakte afspraken met het Agentschap voor Natuur en Bos en de provinciale coördinatoren en rekening houdend met de aanpak: "voorkomen, inzetten van alternatieven en als laatste redmiddel pas chemische bestrijdingsmiddelen" (principe van integrated pest management). Onder specifieke voorwaarden geeft de VMM dus een afwijking op het verbod voor het gebruik van Neemprotect en dit enkel volgens de toepassingsvoorwaarden opgelegd voor het gebruik. De VMM gaf aan dat er op 30 april slechts twee afwijkingsaanvragen werden ontvangen voor het gebruik van Neemprotect, met name door de gemeente Kinrooi en door de gemeente Lille. Voor beide aanvragen werd een afwijking verleend onder voorwaarden.

1. a) Het beleid rond de bestrijding van de eikenprocessierups kadert binnen het ruimere pesticidebeleid waarbij de driestapstrategie van "voorkomen, alternatieven, dan pas bestrijden" ingebed zit. Er zijn inderdaad positieve effecten vast te stellen van natuurlijke bestrijding. Die aanpak wordt maximaal mee uitgedragen door de Vlaamse Milieumaatschappij. Als deze alternatieven voldoende werken, kan overwogen worden de eikenprocessierups niet meer op te nemen op de generieke lijst voor 2021.
- b) Er zijn op dit moment nog geen resultaten van het LIFE₊ project gezien het project nog in de beoordelingsfase zit. De huidige stand van zaken, op basis van de input van het ANB en de provinciale coördinatoren geef ik hieronder.

Het LIFE₊ project zet in op het verhogen van natuurlijke predatie. Het bevat drie grote luiken: het uithangen van nestkasten voor bv koolmezen, ecologisch bermbeheer om een groter aantal natuurlijke vijanden aan te trekken en het uitzetten/herintroduceren van de grote poppenrover (kever) die de rupsen eet. De eerste twee onderdelen van het LIFE₊ project richten zich op demonstratie en kennisdeling. Daar zal men trachten de reeds opgedane kennis zo ruim mogelijk te verspreiden en een baseline trachten op te maken. Het derde onderdeel is meer onderzoekgericht om na te gaan of resultaten kunnen geboekt worden. Gezien buitenlandse voorbeelden succes gaven, verwacht men ook bij ons dat dit succesvol kan worden. Hoewel het meeste voorbereidende werk reeds verricht is, moeten concrete acties nog plaatsvinden. Kleinschalige studies in de provincies Antwerpen en Limburg tonen aan dat uit geparasiteerde rupsen tot 70% sluipvliegen en sluipwespen kunnen uitkomen in plaats van vlinders. De resultaten waren van straat tot straat heel verschillend. Predatie door mezen kan plaatselijk ook voor een reductie van de rupsen zorgen.

Er is nog niet exact geweten over hoeveel percent dit gaat en of dit invloed heeft op de gezondheidshinder. Dit wordt op grote schaal getest en gedemonstreerd in het LIFE₊ project. Na het vijfjarig onderzoek zijn de resultaten beschikbaar. De grote poppenrover wordt verwacht de natuurlijke vijand te zijn die de hoogste predatiedruk op de rupsen kan uitoefenen, maar is vermoedelijk verdwenen uit de regio (laatste waarneming in 2007). De grote poppenrover wordt met succes

ingezet in Turkije en de VS om de denneprocessierups en plakker te beheren. Het uitzetten van de grote poppenrover is door ANB enkel toegelaten in het kader van het LIFE+ project onder wetenschappelijke begeleiding van het INBO. Deze kever is beschermd via bijlage 1 van het soortenbesluit en mag hierdoor niet vervoerd, verhandeld, geruid en opzettelijk geïntroduceerd worden in het wild.

Voor de Vlaamse bos- en natuurgebieden zet het Agentschap voor Natuur en Bos als meest structurele maatregel volop in op het beheer en de ontwikkeling van duurzame, gevarieerde bossen, hetgeen resulteert in gezonde ecosystemen met natuurlijke evenwichten en een verlaagd risico op plagen. Uit onderzoek blijkt namelijk dat dergelijk beheer leidt tot een wezenlijke toename van natuurlijke predatoren of parasieten van de processierups, wat resulteert in een verlaging van de populatie eikenprocessierupsen en bijhorende gezondheidsklachten.

- c) Er zijn recent geen andere onderzoeksinitiatieven uitgerold door mijn diensten, mede gelet op het LIFE+ project dat al vol inzet op het ontwikkelen van een duurzaam beheer van de eikenprocessierups.
2. Als het hard waait of regent, mag het product niet gebruikt worden. Dit is opgenomen in de algemene gebruiksvoorschriften van het product Foray ES.

Op de generieke lijst is als voorwaarde opgenomen dat de bestrijding moet gebeuren volgens de voorwaarden in de federale erkenning of toelating van het gebruikte product. Ik ga er dan ook van uit dat de lokale besturen, of de aannemers die zij aanstellen om de bestrijding te doen, de toepassingsvoorwaarden die federaal opgelegd worden correct naleven.

3. a) De betrokken administraties (VMM, ANB en de provinciale coördinatoren) overleggen frequent om de huidige aanpak te bespreken, te evalueren en zo nodig bij te sturen. Gezien de eikenprocessierups een soort is die voorkomt op de generieke afwijkingslijst, wordt de bestrijding jaarlijks geëvalueerd op het stakeholderoverleg dat de VMM in het najaar organiseert. De provincies vervullen een coördinerende rol naar de lokale besturen. De Vlaamse Milieumaatschappij ondersteunt samen met het Agentschap voor Natuur en Bos infomomenten die door de provincies georganiseerd worden voor de lokale besturen.
- b) De provincies nemen voornamelijk de taak op om naar de gemeenten en terreinbeheerders te communiceren om een zo duurzaam en ecologisch mogelijk beheer te stimuleren. De [nieuwe leidraad Beheer eikenprocessierups](#) met handige beslissingsleutel is verspreid via de provinciale nieuwsbrief en is terug te vinden op de [site van provincie Antwerpen](#). De interactieve eikenprocessierupsenkaart is reeds enkele jaren actief in de provincie Antwerpen en vanaf 2020 ook bruikbaar in de andere provincies van het Vlaams Gewest. De provinciale coördinatoren hebben aan alle beheerders de werking uitgelegd. Een login is beschikbaar voor elke gemeente, provinciale en Vlaamse diensten om bestrijdingen door te geven. De kaart maakt het mogelijk na te gaan of geplande bestrijdingen zich al dan niet in voor de natuur kwetsbare zones zouden situeren.
- c) AWV leverde geen informatie hierover aan. AWV deed wel een melding van het gebruik van Foray. AWV ontvangt mee de provinciale nieuwsbrieven met richtlijnen en regelgeving over het duurzaam en ecologisch beheren van de eikenprocessierups. Zij hanteren ook de provinciale leidraad Beheer eikenprocessierups. Jaarlijks is er contact tussen de provincies en AWV om hun aanpak te bespreken.
4. Sinds 1996 is er een internationale samenwerking tussen de eikenprocessierups experts en beleidsmakers. De provincies Antwerpen en Limburg zetelen mee in deze

internationale expertgroep. Andere deelnemende landen zijn Nederland, Frankrijk, Duitsland en UK. Een Interreg project Nederland-België heeft in 1997 voor de eerste kennisverzameling en -verdeling gezorgd. Door het indienen van het LIFE₊ project in 2020, onder coördinatie van provincie Antwerpen, zijn de Nederlandse en Vlaamse experts weer zeer actief in overleg over nieuwe biocidevrije bestrijdingsmethoden. Deze contacten zullen verder onderhouden blijven, ook als het LIFE₊ project niet goedgekeurd zou worden. Bij goedkeuring van het LIFE₊ project zal de samenwerking en kennisdeling in Europa uitgebreid worden door het opstarten van een uitgebreide expertgroep.